

„ზამთარი“

პაპაჩემი ძველი ყაიდის კაცი იყო. ახლა ასეთებს იშვიათად შეხვდებით! წერა-კითხვა ხარის ბეჭზე ესწავლებინათ, ორი დუქანი კი ჰქონდა: ერთი ზემოთ, სოფლის შუაგულში, „მილის წყარო“ რომ არის, იმის უკან; მეორე კიდევე ქვემოთ – მარტყოფ-ნორიოსკენ მიმავალი გზის პირას, წისქვილის გასწვრივ.

ვენახებიც ჰქონდა, „ყარაბულახი“ – დიდი გრძელი ვენახი, და „თოკები“ – პატარა, მაგრამ მოვლილი, თავმოსაწონებელი. „ეს დრო რომ დადგა“ (როგორც ადრე იტყოდნენ ხოლმე), დუქნები დააკეტინეს და კინალამ გააკულაკეს, მაგრამ ღმერთმა აცხონოსო, – ვიღაც დიდ კაცზე ამბობდა, – იმან გადამარჩინაო. დარჩა ვენახების ანაბარა, ჯანი არ აკლდა, პირიქით, ჭიდაობდა კიდეც; თოხსა და ბარზე ხომ ზედ იყო შეზრდილი. კოლმეურნეობაში შევიდა. ბრალი უთაურისა და უქნარასი, თორემ მე ცივ ქვაზედაც ვიცხოვრებო. მართლა კარგად ცხოვრობდა. გაზაფხულსა და ზაფხულში შრომობდა, ხშირბინდამდე შინ არ შევიდოდა. გვიან შემოდგომასა და ზამთარში კი იჯდა მაგიდასთან, წინ შავი ხელადა და თიხის პატარა ჯამი ედგა, სვამდა საფერავის სურნელოვან წვეს და სადღეგრძელოებითა და მეგობართან საუბრით სოფლისა და კაცის ურთიერთობის საკითხის გარკვევას ცდილობდა. სახლი დიდი ჰქონდა – ორსართულიანი, შუშაბანდითა და რიკულებიანი აივნით გამართული, მაგრამ ყველა ოთახს მარნის მომიჯნავე ძველებური დარბაზი ერჩია. დარბაზში აგურის ფილაქანი ეგო და მუხის სქელი დედაბოძი იდგა. ის დედაბოძი ოჯახის მატთანის მაგივრობას ეწეოდა, ზედ ეწერა: ვინ როდის დაიბადა, ვინ როდის გარდაიცვალა, ვინ როდის მონათლეს...

აქეთ, მარნის მხარეს, ერთი კედლიდან მეორემდე, ფარდაგადაფარებული ტახტი იყო გაგრძელებული. ის ტახტი ჩვენ გვეკუთვნოდა, ჩვენ გადავდიოდით ყირა-ყირას, ბავშვები. თუ ცა ჩამოიქცეოდა და ვერავის დამახებას ვერ მოახერხებდა, თანამოსუფრეებად პაპა ჩვენ დაგვსხამდა. მჭრელი სასხლავი დანა ჰქონდა, ცივად მოხარშულ ხორცს გრძელ-გრძელ ნაჭრებად დაგვითლიდა. აიღებდა დანის წვერით, გაათიმთიმებდა, გაიკვირვებდა – ოხ-ო-ხო, რა ნაჭერია, ვინც ამას შეჭამს, ნამდვილად მოჭიდავე გახდებაო. მოჭიდავეობა ყველას გვინდოდა. თანაც ძალიან მოგვწონდა მისი დანით დაჭრილი ხორცი და მე და ჩემი ბიძაშვილები ერთმანეთს ვეჯიბრებოდით, ვინ უფრო მეტს შეჭამდა. პაპას ეს ძალიან ახარებდა და დაგვიძახებდა:

– ეგრე, გენაცვალეთ, აი, ეგრე, თქვენი ჭირიმე, გაიზარდეთ და გაუმრავლდით პაპასაო.

ობლობაში იყო გაზრდილი, მაგრამ ჩაცმა-დახურვის პეწს, გლეხკაცის კვალობაზე, საკმაო დაღას უხდოდა. კარგ ვაჟკაცს ტანისამოსიც კარგი ენდა ეცვას, შესაფერისიო. სოფელში ისე არ გავიდოდა, დარიჩინისფერი ქულაჯა და შავად გაპრიალებული ჩექმები არ ჩაეცვა, სარკესთან არ მისულიყო და მოკლედ შეკრეჭილი თეთრი წვერი პატარა მაკრატლით არ შემოეკვერცხა.

თუმური ქუდი ეხურა, ალავერდობას ნაყიდი. მხრებზე თეთრ ყაბალახსაც გადაიგდებდა. წელში გამართული მიდიოდა, უღვაშებში და თვალეზში სინათლე უციმციმებდა. ო, ეს სინათლე მაშინ უნდა გენახათ, როცა ის „ზამთარს“ დაიწყებდა. „ზამთარი“ გაგიჟებით უყვარდა. „ზამთრის“ კარგ

მთქმელებს ქართლიდან მოიპატიჟებდა. ღმერთი აგრერიგად არ ახსენებოდა, მაგრამ ყველაზე მეტად ჩვენი სოფლის მღვდელს მეგობრობდა. ეს იმიტომ, რომ მღვდელს შესანიშნავი გუნდი ჰყავდა და თვითონაც გასაოცარი მოზანე იყო, გასაოცარი მოზანე და კაკლების მბერტყავი. სოფლის ყველაზე დიდ კაკლებს იმას აბერტყინებდნენ.

გარდა „ზამთრისა“, პაპას კიდევ უყვარდა: „მრავალჟამიერ“, „შაშვი-კაკაბი“, „ჩაკრულო“, „ბერიკაცი ვარ“, „გუშინ შვიდნი გურჯანელნი“, „ჩვენი მასპინძლის სასახლე“ და ორიოდე ასეთი. სხვა დანარჩენს სალლაბუცოს და საბიჭბუჭო სიმღერებს ეძახდა.

ეს ყველაფერი, რაც აქამდე ვთქვი, ზოგი დედაჩემისა და ბიძაჩემის ნაამბობებიდან ვიცი, ზოგი რამ მე თვითონ მინახავს, მაგრამ ნანახიდანაც კი ვერც ერთს ვერ გამოგირჩევთ, რომელი როდის მოხდა, რა დღეს. მხოლოდ ერთი საღამო მახსოვს ძალიან კარგად, შობის წინა საღამო.

ეკეპეი, ხვალ შობა უნდა გათენდეს. სერები ნისლში შეკარგულან. ნისლი ხეხილის ტოტებზეც იძენძება, ხორხოშელასავით მკვირვ თოვლის ფიფქებს უშენს, სადაცაა, თოვლი მიწაზეც მოიკიდებს ფეხს, გომურის ბანი გადათეთრებულა კიდევ. ბინდდება. სიბნელე და ნისლი ერთმანეთში ირევა.

ყველანი შინა ვართ, დაბლა, ძველებურ დარბაზში. პაპაც შინ არის. თავისი მჭრელი სასხლავი დანით იმ დღისით დაკლული ღორის ხორცს აბასტურმებს. ბებია, დედაჩემი და ჩემი ძალუებიც დიდ სამზადისში არიან. ღუმელთან ტრიალებენ, სწვავენ, ხარშავენ. ღუმელს გვერდები გასწითლებია და ისე ცხელა, კარი ღია გვაქვს. კარში ჩვენი დიდი, ბანჯგვლიანი სამურა ჩაწოლილა და დროგამოშვებით ნერწყვს ყლაპავს, ტუჩებს ილოკავს. ჩვენ, ბავშვები, ტახტზე ვართ ახორხოცებულნი. ვიცით, რომ ალილოზე უნდა ჩამოიარონ, და თვალეები გარეთ გაგვირბის.

მართლაც, ის-ის იყო შებინდდა და წამოვიდა მეზობლების მხრიდან ტურების წკავწკავივით: „ჰე! ჰე! ჰე!“ მერე ჩვენს ეზოშიც შემოჩოჩქოლდნენ სულ პატარა ბიჭები, ხელში დიდ-დიდი კომბლები ეჭირათ, მამებისა თუ ძმების ფარაჯები ეცვათ, ბოხოხი ქუდები ეხურათ. აგაშენოთ, აგაშენოთ სულმოუთქმელად ჩააჩიხრიხეს:

აქა ღორი დაკლულაო,

ნაყელარი ჩვენიაო...

ბებია მ ხორცი, პურები და ხილი გაუტანა. ფათიფუთით ჩაყარეს მაღალი მეზარგულე ბიჭის ხურჯინში და გაცვივდნენ სხვა ეზოსკენ, თითქოს ეშინიათ, სხვებმა არ მიგვასწრონო. შეიძლება მართლაც ასე იყო, რადგან ცოტა ხნის მერე სხვები მოვიდნენ, უფრო დიდები. იმათაც იმღერეს – თავიანთებურად, ვითომ უფრო დინჯად. იმათაც გაუტანეს ხორცი, პურები და ხილი; დამატებით – ღვინოც. ისინიც წავიდნენ – ეზო-ეზო, სიმღერ-სიმღერით. თანდათან მიწყდა იმათი ხმებიც. დაღამდა კარგად. დაწყნარდა ყველაფერი, თითქოს დაიძინა სოფელმა; თოვლის ფიფქებიღა თამაშობენ ფანჯრიდან გასულ შუქზე. მიწა მთლიანად თეთრად არის დაფარული.

ჩვენ ძილი მოგვერია, გაგვიშალეს კიდეც, _ იქვე, ტახტზე, ოთხივე ბიჭს ერთმანეთის გვერდი-გვერდ. ვიცელქეთ ლოგინში, დავშოშმინდით, ძილისწინა ოცნებებშილა ვართ და... ეზოს ბოლოში, ალაყაფის კარზე რაღაც რაკარუკი ატყდა, მერე _ აგაშენოთ, აგაშენოთ, _ დაიძახეს ვიღაცებმა წყნარად. პაპამ ბებიას უთხრა: _ ისინი მოვიდნენო? ბებია კართან მივიდა, გაიხედა, მობრუნდა და ჩუმად თქვა: _ ჰო, ისინი არიანო. ჩვენ ლოგინიდან წამოვცვიდით და ფანჯარას ვეცით. არავინ არ გაგვწყრომია. პირველად ვერაფერი დავინახეთ, მერე თანდათან გავარჩიეთ: ათამდე შავი ლანდი შექუჩულიყო და რაღაცას ბჭობდნენ. მერე გამოცალკევებული, ხელაწეული მღვდელი ვიცანით _ მაღალი, გრძელანაფორიანი, მხრებზე დალალებჩამოშლილი. მღვდელი გაშეშებულივით იდგა, სხვებიც გაშეშდნენ. მღვდელმა ხელი თითქოს რბილად ჩამოუსვა ჰაერს და ვიღაცამ სუფთა, მშვენიერი ხმით დაიწყო:

ოცდახუთსა ამა თვესა

ქრისტე იშვა ბეთლემსაო...

პირველს მეორე აჰყვა, უფრო სწორად _ მეორე ხმამ დაიწყო და ახლა პირველ ხმას მიჰქონდა ლექსი. ეს ხმები ისე განსხვავდებოდა ჩვენ მიერ აქამდე მოსმენილი სიმღერებისაგან, რომ გაკვირვებისა და აღტაცებისაგან თვალეზადიდებულებმა პაპას მივხედეთ. პაპა დედაბოძს მიჰყრდნობოდა, თავი დაეხარა, უღვაშებში და თვალეზადი ნაცნობი სინათლე ჩასდგომოდა. ბებია, დედაჩემი და ძალუაჩემებიც გაშეშებულივით იდგნენ და იმათაც თვალეზადი უბრწყინავდათ. სიმღერა რომ ჩათავდა, ბებიამ და ძალებმა აფუსფუსება განიზრახეს, მაგრამ პაპამ ხელით ანიშნა _ ჩუმადო და ისევ ადგილზე გაქვავდნენ. ჩვენ აქამდე ვჩურჩულებდით მაინც და, ეს რომ ვნახეთ, სუნთქვაც კი შევიკარით _ ნეტავი რა უნდა მოხდესო. გარეთაც ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, თითქოს იქ მყოფნი მოჩვენებები ყოფილიყვნენ და გამქრალიყვნენ. და აი, ამ სიჩუმეში, რომელსაც, ალბათ, თოვლის ფიფქების შარიშური თუ არღვევდა გარეთ, ნელ-ნელა გაიბა კვლავ ის სუფთა, მშვენიერი ხმა, რომელმაც ალილო დაიწყო. მაგრამ ახლა „ზამთარს“ იწყებდა:

ზამთარიაო, ჰეე, ჰარულალო...

ზამთარი ვარდსა დააქნობს,

ფურცელნი ჩამოცვივაო...

მას შემდეგ ბარე ოცდაათი წელიწადია გასული. რა თქმა უნდა, ამ ხნის განმავლობაში კიდეც ბევრჯერ მომისმენია ეს სიმღერა და უთუოდ უკეთესად თქმულიც, მაგრამ, როგორც არ უნდა ასრულებდნენ და სადაც არ უნდა ვიყო _ სუფრასთან იქნება თუ გაჩირადდნებულ თეატრში _ მე მაინც ის „ზამთარი“ მესმის, იმ ზამთრის ღამეში ჩამდგარი ლანდები მიდგანან თვალწინ.

ისე ჩაათავეს მთელი სიმღერა, თითქოს არ უნდოდან ბზარი რამ დაეჩინათ იმ კეთილი საღამოს ყოვლისმომცველი სიმშვიდისათვის. ეს სიმშვიდე რაღაც დიდი, დიდი იმედებით გვივსებდა ბავშვურ პატარა გულებს და გახარებულნი შევყურებდით ხან ერთმანეთს, ხან ჩვენებს. პაპა ისევ

დედაბოძე იყო მიყუდებული, ისევ უბრწყინავდა უღვაშები და თვალეები, მაგრამ ახლა თვალეებში ცრემლებიც ედგა; კიდევ მეტი _ ეტყობოდა, ცრემლის რამდენიმე კურცხალს ყავისფერი ლოყები ჩამოეხაზათ და ქვემოთ, უღვაშებში ჩამძვრალიყვნენ. მერე დაინახა, რომ დერეფანში მღვდელი და ერთი კოხტა ახალგაზრდა ბიჭი ამოვიდნენ; ბაღდადი ამოიღო და სახეზე მისვ-მოისვა. მოველოდით, რომ მღვდელი ლოცვას და ასეთ რაღაცებს მოჰყვებოდა, მაგრამ მან ფართოდ, სიხარულით გაიღიმა, ახალგაზრდა ბიჭს ბეჭებზე ხელი მოხვია, წინ წამოაყენა და გუგუნა ხმით დაიძახა:

_ როგორია, ჰა! როგორია!

პაპამ ბაღდადი აღელვებული ხელით ჩაიჭმუჭნა ქამარში, ბიჭთან მივიდა, მხრებზე ხელები დააწყო, თვალეებში ჩააშტერდა და ჯვარედინად გადაკოცნა. ესეც არ აკმარა, მიბრუნდა, ჩხიდან ახალთახალი თეთრი ყაბალახი ჩამოიღო, იმ ახალგაზრდა ბიჭს შემოახვია ყელზე, ტოტები უკან გადაუყარა და მაშინლა თქვა:

_ ეს საჩუქარი არ გეგონოს, შვილო. შენ რომ მასიამოვნე, მეც მინდა ცოტა რამით გადაგიხადო. ღორები ხომ არა ვართ! ადამიანებს, სალაფავს გარდა, ხან ტკბილი სიტყვა გვჭირდება, ხან ტკბილი ხმა.

ამასობაში კი დერეფანში მთელი გუნდი ამოლაგებულიყო და კარიდან გასულ სინათლეზე აელვარებდნენ თვალეებსა და კბილებს.

*

აი, ასე დამამახსოვრდა ის შობისწინა საღამო, ბევრჯერაც მიამბნია ხან ვისთვის, ხან ვისთვის. პაპაჩემის სიტყვები, რომელსაც მე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვაძლევ, ზოგს პატიების გამომხატველ ღიმღის ჰგვრის ხოლმე და ლამის თავზედაც კი მომითათუნონ ხელი. მაგრამ მე მაინც, როცა ახლა ჩემს ნაწერებში რამეს მიხდინან, თუ ის საღამო და ის სიტყვები გამახსენდა, ისე მწარედ აღარ მეჩვენება იმ ფულით შეძენილი ლუკმა.